

Dāvids Gurevičs, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants

KRIMINĀLPROCESA EFEKTIVITĀTE CIETUŠĀ TIESĪBU UZ TAISNĪGU TIESU KONTEKSTĀ

EFFICIENCY OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE CONTEXT OF VICTIM'S RIGHT TO A FAIR TRIAL

Atslēgvārdi: cietušais, kriminālprocess, efektivitāte, kompensācija, taisnīgs noregulējums

Key words: victim, criminal proceedings, efficiency, compensation, fair regulation

Summary

The efficiency of criminal proceedings is commonly perceived as the equilibrium between ensuring just regulation of criminal legal relations and rational allocation of state resources. However, endeavours to enhance procedural efficiency may compromise the rights and interests of crime victims. This article explores the essential components of criminal proceedings that must be considered to ensure fairness and therefore efficiency from the victim's standpoint.

Ievads

Latvijas tiesību telpā pēdējā laikā ir aktualizējies jautājums par kriminālprocesa efektivitātes un lietderības apsvērumu mijiedarbību, kas ir atspoguļojies gan vairākkārtējos Kriminālprocesa likuma¹ (turpmāk arī – KPL) un Krimināllikuma² normu grozījumos, gan arī ģenerālprokurora paustajā par maksimāli iespējamo

¹ Kriminālprocesa likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums> [aplūkots 16.10.2023.].

² Krimināllikums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums?version_date=01.01.2013 [aplūkots 16.10.2023.].

kriminālprocesu pabeigšanu prokuratūrā.³ Kriminālprocesa efektivitāte, šķiet, tiek izprasta kā likumā paredzētā krimināltiesisko attiecību noregulējuma sasniegšanas un valsts resursu racionālas izmantošanas līdzsvars.

Izvēršot diskusiju par kriminālprocesa efektīvizēšanu, ir svarīgi atcerēties, ka viens no kriminālprocesa pamatprincipiem ir cietušā aizsardzība, kas var prevalēt krimināltiesisko attiecību noregulējumā.⁴ Šā raksta mērķis ir aplūkot, vai spēkā esošais kriminālprocesuālais regulējums ir pietiekami efektīvs, lai nodrošinātu cietušā tiesību uz taisnīgu tiesu. Rakstā tiek pētītas tiesību normas, to izmantošana praksē, kā arī doktrīnas atziņas un plašsaziņas līdzekļos pieejamā informācija, izmantojot analītisko metodi.

1. Cietušā tiesību uz taisnīgu tiesu ietvars

No KPL 1. panta izriet, ka kriminālprocesa rezultātam jābūt taisnīgam. Taisnīgums ir nesaraucami saistīts ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, kas aptver tādas elementus kā pieeja tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes princips, tiesības tikt uzklautam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu, kā arī tiesības uz pārsūdzību.⁵ Par tiesībām uz taisnīgu tiesu parasti runā saistībā ar personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, procesuālajām garantijām, tikmēr jautājums par to, kādi tiesību uz taisnīgu tiesu elementi piemīt cietušajai personai, doktrīnā un praksē tikpat kā netiek aplūkots.

Salīdzinot cietušo un personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, jāteic, ka tiesību uz taisnīgu tiesu būtība šiem procesa dalībniekiem atšķiras. Tā, piemēram, apsūdzētā tiesības uz advokāta juridisko palīdzību ir nepieciešamas, lai aizstāvētos pret valsts varu un resursiem, turpretī cietušajam šī garantija ir nepieciešama, lai nodrošinātu, ka lēmumi kriminālprocesā tiek pieņemti, ievērojot arī cietušā likumīgās intereses.⁶ Tādēļ, lai izprastu cietušā tiesību uz taisnīgu tiesu būtību, ir jāapzinās cietušā kā procesa dalībnieka statuss un mērķis dalībai kriminālprocesā.

No KPL 95. panta pirmās daļas izriet, ka cietušais ir persona, kurai noziedzīga nodarījuma rezultātā radīts kaitējums. Tieši kaitējuma esamība ir apstākļi, kas personai ļauj īstenot cietušā tiesības.⁷ Minētais saistīts ar KPL 22. pantā definēto pamatprincipu, ka kriminālprocesā šādai personai tiek garantētas procesuālās

³ Latvijas Republikas ģenerālprokurora ziņojums par 2022. gadā paveikto un 2023. gada darbības prioritātēm, 90. lpp. Pieejams: https://prokuratūra.lv/media/Normativie_akti/generalprokurora_zinojums_2022_01_03.pdf [aplūkots 16.10.2023.].

⁴ Satversmes tiesas 08.03.2017. spriedums lietā Nr. 2016-07-01, 25.2. p. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums.pdf [aplūkots 18.10.2023.].

⁵ Satversmes tiesas 14.06.2018. spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12. p. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/09/2017-23-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 28.11.2023.].

⁶ Edwards I. An Ambiguous Participant. *The Crime Victim and Criminal Justice Decision-Making. The British Journal of Criminology*, 2004, Vol. 44, No. 6, p. 972.

⁷ Beloff D. E., Cassell P. G., Twist S. J. *Victims in Criminal Procedure. Third Edition.* Durham, North Carolina: Carolina Academic Press, 2010, pp. 41–43.

iespējas kompensācijas pieprasīšanai un saņemšanai. Juridiskajā literatūrā tiek uzsvērts, ka kaitējuma kompensācijas iegūšana ir galvenais iemesls, kāpēc cietušās personas nolemj iesaistīties kriminālprocesā.⁸

KPL 350. panta otrā daļa kompensāciju definē kā krimināltiesisko attiecību noregulējuma elementu, ko apsūdzētais samaksā brīvprātīgi vai uz nolēmuma pamata. Tomēr cietušā tiesības saņemt kompensāciju nav absolūtas un tās var būtiski ierobežot KPL iestrādātie kriminālprocesa lietderības apsvērumi. Aplūkosim KPL 373. panta otrajā *prim* daļā paredzēto procesa virzītāja iespēju atteikt uzsākt kriminālprocesu, ja ir izdarīts maznozīmīgs noziedzīgs nodarījums. Maznozīmīguma kritēriji ir precīzi definēti likumā, sasaistot tos ar nodarītā mantiskā zaudējuma apmēru vai ar likumu aizsargāto interešu apdraudējuma lielumu.⁹ Tā kā apskatāmā norma satur vārdus “var atteikt”, secināms, ka likumdevējs ir paredzējis zināmu amatpersonas rīcības brīvību lemt, vai cietušajam radītais kaitējums ir pietiekami nopietns, lai par to uzsāktu kriminālprocesu. Vienlaikus literatūrā tiek pausts, ka būtu nepieciešama lielāka elastība attiecībā uz maznozīmīga noziedzīga nodarījuma definējumu, lai izslēgtu pārmērīgu konkrētību un patvaļīgu rīcību.¹⁰

Attīstot šo domu, jānorāda, ka apstāklim, ka nodarītā kaitējuma apmērs nepārsniedz likumā noteikto šķērslī (pusi no minimālās mēnešalgas), nevar būt izšķiroša loma, lai lemtu par atteikumu uzsākt kriminālprocesu vai kriminālprocesa izbeigšanu nodarījuma maznozīmīguma dēļ. Kā norādīts judikatūrā, ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums ir jāizvērtē saistībā ar nodarījuma apstākļiem, tai skaitā ņemot vērā apdraudējuma veidu, smagumu u. tml.¹¹ Tas uzskatāmi atspoguļojas arī tiesu praksē. Tā, piemēram, ar Vidzemes rajona tiesas 2022. gada 11. aprīļa spriedumu personas A izdarītais nodarījums – suņa, kura iegādes vērtība bija 20 *euro*, zādzība – ir atzīts par maznozīmīgu, tomēr tiesa ir ņēmusi vērā nodarījuma apstākļus un cietušajai radītos emocionālos pārdzīvojumus, tādēļ lēma A atzīt par vainīgu, bet labu cietušajai – piedzīt kompensāciju.¹²

No minētā var izdarīt secinājumu par vēl vienu cietušā tiesību uz taisnīgu tiesu elementu, proti, ka jebkuram ierobežojumam saņemt kompensāciju par radīto kaitējumu kriminālprocesa lietderības apsvērumu labad jābūt līdzsvarotam ar cietušā iespēju ietekmēt kriminālprocesā pieņemtos lēmumus, tostarp panākot

⁸ Strada-Rozenberga K. Victims and their Criminal Procedure Status in Law Enforcement Practices in Latvia. Law Journal of the University of Latvia, 2014, No. 6, p. 53.

⁹ Sk. likuma “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 19.² pantu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stanas-un-piemerosanas-kartibu> [aplūkots 21.11.2023.].

¹⁰ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa obligātums un lietderīguma elementi Latvijas krimināltiesisko un kriminālprocesuālo normu sistēmā. Grām.: Kriminālprocesa obligātums un lietderīgums kā kriminālās justīcijas sistēmas pamatprincips. Zin. red. Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023, 163. lpp.

¹¹ Latvijas Republikas Senāta 30.11.2022. lēmums lietā Nr. SKK-313/2022, 6.2. p. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8742> [aplūkots 21.11.2023.].

¹² Vidzemes rajona tiesas 11.04.2022. spriedums krimināllietā Nr. 11300003621. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/497431.pdf> [aplūkots 21.11.2023.].

procesa uzsākšanu. Latvijas kriminālprocesu raksturo apsūdzības princips, kas paredz kriminālprocesa veikšanu sabiedrības labā neatkarīgi no cietušās personas vēlmes (KPL 7. panta pirmā daļa). Zināmā mērā KPL 7. panta otrā daļa paredz cietušā autonomiju, ļaujot izvēlēties, vai par konkrētu nodarījumu, kuram piemīt salīdzinoši mazāka bīstamība un kaitīgums, ir jāuzsāk process. No otras puses, šīs normas biežie grozījumi liecina par to, ka likumdevējs to drīzāk uztver kā kriminālās justīcijas atslogošanas līdzekli, raugoties uz jebkuru nodarījumu primāri kā uz sabiedrības interešu aizskārums.¹³ Tādējādi KPL paredzētā iespēja atteikt uzsākt vai izbeigt procesu nodarījuma maznozīmīguma dēļ var būt līdzsvarota vienīgi ar cietušā tiesībām pārsūdzēt šādu lēmumu.

2. Efektīvs kriminālprocess ECT judikatūrā

Jebkurš noziedzīgs nodarījums rada kaitīgās sekas kādai ar Krimināllikumu aizsargātai interesei, tādēļ ikviena kriminālatbildību paredzošā norma ir vērsta tostarp uz indivīdu pamattiesību aizsardzību. ECT ir paudusi, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā¹⁴ (turpmāk – Konvencija) paredzētās normas ir interpretējamas un piemērojamas tādā veidā, kas nodrošina to praktisku un efektīvu piemērošanu.¹⁵ Vienlaikus krimināltiesību neefektivitāte, kas izpaužas kā valsts pozitīvā pienākuma saukt pie kriminālatbildības personas, kuras pārkāpa Konvencijā paredzētās pamattiesības, pārkāpums ir pretrunā likuma virsvadības principam.¹⁶ Šā iemesla dēļ, autora ieskatā, var apgalvot, ka valstij ir pienākums ne tikai paredzēt kriminālatbildību par personu aizsargāto interešu pārkāpumu, bet arī nodrošināt tādu tiesisko kārtību, kurā iespējama efektīva šo pārkāpumu izmeklēšana, vainīgo personu noskaidrošana un sodīšana.

Konvencijas 13. pants garantē ikvienam, kura Konvencijā paredzētās tiesības un brīvības tiek pārkāptas, efektīvas aizsardzības nodrošinājumu jeb, citiem vārdiem, efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Konvencijas izpratnē tas var nozīmēt gan kompensāciju naudas izteiksmē, gan arī rūpīgu un efektīvu izmeklēšanu, kas spēj novest pie vainojamās personas noskaidrošanas un sodīšanas un kas iekļauj arī cietušās personas piekļuvi izmeklēšanas procesam.¹⁷ Jāatzīmē, ka ECT ir aplūkojusi valsts pienākumu efektīvi izmeklēt indivīda pamattiesību aizskārums

¹³ Strada-Rozenberga K. Komentārs KPL 7. pantam. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 40. lpp.

¹⁴ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [16.10.2023. red.].

¹⁵ ECT 27.09.1995. spriedums lietā *McCann un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesnieguma Nr. 18984/91), 146. p.

¹⁶ ECT 16.11.2000. spriedums lietā *Bilgin pret Turciju* (iesnieguma Nr. 23819/94), 119. p.

¹⁷ Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights. Right to an effective remedy (updated on 31 August 2022), p. 26. Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_13_eng [aplūkots 21.11.2023.].

gan kā konkrēto Konvencijas normu procesuālo sastāvdaļu, gan kā atsevišķu plašāku garantiju, kas izriet no Konvencijas 13. panta.¹⁸

Piemēram, lietā *Lapshin pret Azerbaidžānu* ECT ir secinājusi, ka kompetentās iestādes nav izdarījušas visu iespējamo, lai izmeklētu pieteicēja slepkavības mēģinājumu, secinot, ka kriminālprocess nav bijis efektīvs un tādējādi ir pārkāpts no Konvencijas 2. panta (tiesības uz dzīvību) izrietošais procesuālais pienākums.¹⁹ Savukārt lietā *Husayn (Abu Zubaydah) pret Poliju* ECT ir paudusi, ka Konvencijas 13. panta prasības ir plašākas salīdzinājumā ar 3. un 5. panta garantijām attiecībā uz valsts pienākumu efektīvi izmeklēt pieteicēja spīdzināšanu un nelikumīgu brīvības atņemšanu, konkrētajā gadījumā secinot, ka valsts veiktā izmeklēšana neatbilda efektivitātes kritērijiem.²⁰

ECT judikatūrā ir definēta virkne efektīvas izmeklēšanas prasību. Pirmkārt, atbildīgām amatpersonām jābūt hierarhiski un institucionāli neatkarīgām no personām, kas iesaistītas izmeklējamajos nodarījumos. Otrkārt, izmeklēšanai jābūt tūlītējai un vispusīgai, amatpersonām jācensās noskaidrot notikuma apstākļus, savukārt nepienācīgi noskaidroti fakti nevar būt pamats izmeklēšanas izbeigšanai; minētais ietver arī amatpersonu pienākumu savākt visus nepieciešamos pierādījumus. Treškārt, izmeklēšanas rezultātam jābūt tādām, kas ļauj noskaidrot un sodīt atbildīgo likumpārkāpēju. Ceturtkārt, cietušajam vai tā ģimenes locekļiem jābūt iespējai piedalīties izmeklēšanā. Visbeidzot, izmeklēšanai jāturpinās pat sažēgītos drošības apstākļos, piemēram, bruņota konflikta laikā.²¹

Saistībā ar Konvencijas 2. un 3. panta pārkāpumiem ECT ir paudusi, ka cietušo (t. sk. mirušo tuvinieku) dalība kriminālprocesā ir būtisks faktors, lai nodrošinātu sabiedrības kontroli pār izmeklēšanas kvalitāti. Lai gan no ECT judikatūras nav iespējams izdarīt viennozīmīgu secinājumu par cietušā tiesībām piedalīties kriminālprocesā Konvencijas 6. panta pirmajā daļā paredzēto tiesību uz taisnīgu tiesu kontekstā,²² ECT ir atzinusi, ka, saskaņā ar Konvencijas 13. pantu, cietušajam ir tiesības būt iesaistītam kriminālprocesā tādā mērā, kas nepieciešams tā likumīgo interešu aizsardzībai.²³ Tā, piemēram, liegums iesniegt pierādījumus un pieteikt kaitējuma kompensāciju, pārsūdzot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, ir Konvencijas 6. panta pirmajā daļā cietušā tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.²⁴

¹⁸ Schabas W. A. *The European Convention on Human Rights. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2015, p. 552.

¹⁹ ECT 11.10.2021. spriedums lietā *Lapshin pret Azerbaidžānu* (iesnieguma Nr. 13527/18), 109. p.

²⁰ ECT 24.07.2014. spriedums lietā *Husayn (Abu Zubaydah) pret Poliju* (iesnieguma Nr. 7511/13), 542.–545. p.

²¹ Guide to good practice in respect of domestic remedies (adopted by the Committee of Ministers on 18 September 2013), pp. 33–34. Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/pub_coe_domestics_remedies_eng [aplūkots 21.11.2023.].

²² McBride J. *The Case Law of the European Court of Human Rights on Victims' Rights in Criminal Proceedings*, pp. 9–10. Pieejams: <https://rm.coe.int/council-of-europe-georgia-european-court-of-human-rights-case-study-vi/16807823c4> [aplūkots 21.11.2023.].

²³ ECT 13.03.2012. spriedums lietā *Kolpak pret Krieviju* (iesnieguma Nr. 41408/04), 62. p.

²⁴ ECT 29.10.1991. spriedums lietā *Helmerts pret Zviedriju* (iesnieguma Nr. 11826/85), 38. p.

Viens no principiem, kas izriet no Konvencijas 13. panta, ir cietušā pieeja informācijai, lai noskaidrotu patiesību un nodrošinātu soda neizbēgamību vainīgajai personai. ECT ieskatā, pieeja informācijai un pamattiesību efektivitāte ir savstarpēji saistītas, jo iespējas izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus bieži vien ir ierobežotas tā iemesla dēļ, ka tam nepieciešamie fakti ir zināmi tikai valsts institūcijām.²⁵

3. Kriminālprocesa neefektivitātes sekas

No iepriekš aprakstītā izriet, ka kriminālprocesa efektivitāte nozīmē gan pašu procesa rezultātu, t. i., cietušajam būtisko krimināltiesisko attiecību noregulējumu, gan arī iespējas izmantot procesuālās garantijas, lai šo rezultātu sasniegtu vai to ietekmētu. Tomēr ECT judikatūras analīze ļauj nonākt pie secinājuma, ka cietušā interešu realizācija lielā mērā ir atkarīga no valsts institūciju kapacitātes. Tādējādi pastāv jautājums, kādi mehānismi ir pieejami cietušajam, ja valsts institūcijas nav bijušas spējīgas piemērot krimināltiesību normas, aizsargāt cietušo no likumpārkāpuma un to pienācīgi izmeklēt.

Šī problēma ir aktualizējusies saistībā ar t. s. Jēkabpils traģēdiju, kuras rezultātā dzīvību zaudēja divu nepilngadīgu bērnu māte. Publiski ir izskanējusi informācija par dažādu amatpersonu lidzatlīdzību par notikušo, taču ir skaidrs, ka valsts nav ievērojusi savu pienākumu aizsargāt personas dzīvību un veselību,²⁶ tādēļ šajā gadījumā ir pamats runāt par kriminālās justīcijas neefektivitāti. Zīmīgi ir tas, ka sabiedrības un Valsts prezidenta spiediena dēļ šim notikumam sekoja valdības politiskā izšķiršanās nogalinātās sievietes bērniem izmaksāt kompensāciju 150 000 *euro* apmērā.²⁷ Šāds gadījums nav bijis vienīgais jaunākajā Latvijas vēsturē. 2011. gadā līdzīgā veidā, t. i., ārpus kriminālprocesa, tika nolemts izmaksāt kompensāciju 50 000 latu apmērā apšaudē Jēkabpilī nogalinātā policista tuviniekiem.²⁸

Lai gan nav apšaubāms cietušo personu tuviniekiem radītā kaitējuma smagums, autors uzskata, ka ir nepieciešams apsvērt, vai šāda īpašā kompensācijas izmaksa neradīs nevienlīdzības risku līdzīgos apstākļos nākotnē. Pēc autora domām, šāda kompensācija ir jāuztver nevis kā atlīdzinājums par noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto kaitējumu, bet gan kā atlīdzinājums par valsts

²⁵ ECT 13.04.2017. spriedums lietā *Tagayeva un citi pret Krieviju* (iesnieguma Nr. 26562/07), 627. p.

²⁶ "Valsts prezidents uzsvēra, ka visa vaina par sievietes slepkavību Jēkabpilī ir valsts pusē." Pieejams: <https://m.juristavards.lv/zinas/283229-valsts-prezidents-par-sievietes-slepkavibu-jekabpili-nepieciemas-izmainas-kriminallikuma-lai-ievie/> [aplūkots 16.10.2023.].

²⁷ Ministru kabineta 31.07.2023. vēstule Nr. 23-TA-2042 "Par vienreizējas kompensācijas piešķiršanu". Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/456b7f6b-5569-48e2-9d1d-ae47e6738b08/preview> [aplūkots 16.10.2023.].

²⁸ Par vienreizēja pabalsta piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" M. Znotiņai un D. Vitolai sakarā ar A. Znotiņa bojāeju. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2012/200.12> [aplūkots 01.11.2023.].

pozitīvā pienākuma aizsargāt personas dzīvību neizpildi, tādēļ šis risinājums nav jāuzskata par krimināltiesisko attiecību sastāvdaļu un tam nevajadzētu ietekmēt kompensācijas noteikšanu KPL 26. nodaļas kārtībā.

Jāpiebilst, ka likumdevējs ir paredzējis iespēju saņemt atlīdzinājumu par valsts iestāžu radīto kaitējumu kriminālprocesā saskaņā ar kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likumu.²⁹ Prakse liecina, ka šā likuma normas tiek piemērotas arī gadījumā, kad valsts bezdarbības dēļ nav ievērotas cietušā intereses kriminālprocesā.³⁰

Kopsavilkums

1. Kriminālprocesa efektivitātes kritērijus no cietušā skatpunkta nosaka tās procesuālās garantijas, kas izriet no cietušā tiesībām uz taisnīgu tiesu, it īpaši attiecībā uz kaitējuma kompensācijas saņemšanu. Jebkurai atkāpei no cietušā pamattiesībām kriminālprocesa lietderības apsvērumu labad, tai skaitā no kriminālprocesa veikšanas kā tādas, jābūt līdzsvarotai ar cietušā iespēju pārsūdzēt kompetento amatpersonu lēmumus.
2. ECT judikatūrā ir nodibināta saikne starp krimināltiesībām un personu pamattiesību aizsardzību. Tādējādi valstij ir ne tikai pienākums kriminalizēt darbības, kas aizskar un rada kaitīgās sekas indivīdu interesēm, bet arī paredzēt efektīvus tiesību aizsardzības līdzekļus. Cietušā dalība kriminālprocesā, realizējot noteiktu kontroli pār tā gaitu un rezultātu, var būt nepieciešamais procesuālās efektivitātes līdzeklis.
3. Kriminālprocesa neefektivitātes sekas var būt valsts atbildība par personas pamattiesību aizsardzības pienākuma pārkāpumu. Latvijas praksē ir bijuši gadījumi, kad cietušajiem tiek izmaksāta īpaša kompensācija, kas nav uzterama kā kompensācija par noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto kaitējumu. Vienlaikus, lai novērstu nevienlīdzības risku nākotnē, šādai kompensācijai jāiekļaujas spēkā esošajā regulējumā par kriminālprocesā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu.

²⁹ Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/295926-kriminalprocesa-un-administrativo-parkapumu-lietvediba-nodarita-kaitejuma-atlidzinanas-likums> [aplūkots 01.11.2023.].

³⁰ Sīkāk sk.: Strada Rozenberga K., Gurevičs D. Victim of Crime and the State's Liability for the Result of Criminal Proceedings. Law Journal of the University of Latvia, 2023, Vol. 16, pp. 60–70.

BIBLIOGRĀFIJA

Literatūra

1. Beloof D. E., Cassell P. G., Twist S. J. *Victims in Criminal Procedure*. Third Edition. Durham, North Carolina: Carolina Academic Press, 2010.
2. Edwards I. An Ambiguous Participant. *The Crime Victim and Criminal Justice Decision-Making*. *The British Journal of Criminology*, 2004, Vol. 44, No. 6.
3. Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019.
4. Kriminālprocesa obligātums un lietderīgums kā kriminālās justīcijas sistēmas pamatprincips. *Zin. red. Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023.
5. Schabas W. A. *The European Convention on Human Rights. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
6. Strada Rozenberga K., Gurevičs D. Victim of Crime and the State's Liability for the Result of Criminal Proceedings. *Law Journal of the University of Latvia*, 2023, Vol. 16.
7. Strada-Rozenberga K. Victims and their Criminal Procedure Status in Law Enforcement Practices in Latvia. *Law Journal of the University of Latvia*, 2014, Vol. 6.

Tiesību akti

8. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [16.10.2023. red.].
9. Krimināllikums. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums?version_date=01.01.2013 [aplūkots 16.10.2023.].
10. Kriminālprocesa likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums> [aplūkots 16.10.2023.].
11. Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/295926-kriminalprocesa-un-administrativo-parkapumu-lietvediba-nodarita-kaitejuma-atlidzinanas-likums> [aplūkots 01.11.2023.].
12. Likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stanas-un-piemerosanas-kartibu> [aplūkots 21.11.2023.].

Tiesu prakse

13. ECT 29.10.1991. spriedums lietā *Helmerts pret Zviedriju* (iesnieguma Nr. 11826/85).
14. ECT 27.09.1995. spriedums lietā *McCann un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesnieguma Nr. 18984/91).
15. ECT 16.11.2000. spriedums lietā *Bilgin pret Turciju* (iesnieguma Nr. 23819/94).
16. ECT 13.03.2012. spriedums lietā *Kolpak pret Krieviju* (iesnieguma Nr. 41408/04).
17. ECT 24.07.2014. spriedums lietā *Husayn (Abu Zubaydah) pret Poliju* (iesnieguma Nr. 7511/13).
18. ECT 13.04.2017. spriedums lietā *Tagayeva un citi pret Krieviju* (iesnieguma Nr. 26562/07).
19. ECT 11.10.2021. spriedums lietā *Lapshin pret Azerbaidžānu* (iesnieguma Nr. 13527/18).

20. Satversmes tiesas 08.03.2017. spriedums lietā Nr. 2016-07-01. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums.pdf [aplūkots 18.10.2023.].
21. Satversmes tiesas 14.06.2018. sprieduma lietā Nr. 2017-23-01. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/09/2017-23-01_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 28.11.2023.].
22. Senāta 30.11.2022. lēmums lietā Nr. SKK-313/2022. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8742> [aplūkots 21.11.2023.].
23. Vidzemes rajona tiesas 11.04.2022. spriedums krimināllietā Nr. 11300003621. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/497431.pdf> [aplūkots 21.11.2023.].

Citi materiāli

24. Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights. Right to an effective remedy (updated on 31 August 2022). Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_13_eng [aplūkots 21.11.2023.].
25. Guide to good practice in respect of domestic remedies (adopted by the Committee of Ministers on 18 September 2013), pp. 33–34. Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/pub_coe_domestics_remedies_eng [aplūkots 21.11.2023.].
26. Latvijas Republikas ģenerālprokurora ziņojums par 2022. gadā paveikto un 2023. gada darbības prioritātēm. Pieejams: https://prokuratūra.lv/media/Normativie_akti/generalprokurora_zinojums_2022_01_03.pdf [aplūkots 16.10.2023.].
27. McBride J. The Case Law of the European Court of Human Rights on Victims' Rights in Criminal Proceedings. Pieejams: <https://rm.coe.int/council-of-europe-georgia-european-court-of-human-rights-case-study-vi/16807823c4> [aplūkots 21.11.2023.].
28. Ministru kabineta 31.07.2023. vēstule Nr. 23-TA-2042 "Par vienreizējas kompensācijas piešķiršanu". Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/456b7f6b-5569-48e2-9d1d-ae47e6738b08/preview> [aplūkots 16.10.2023.].
29. Par vienreizēja pabalsta piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" M. Znotiņai un D. Vitolai sakarā ar A. Znotiņa bojāeju. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2012/200.12> [aplūkots 01.11.2023.].